

SANDVIKS GÅRD

Sandviks gård ligger inom Görvälns naturreservat. Från parkeringen invid Vattenverksvägen promenerar man grusvägen utmed Hummelmora hage och genar sedan genom skogen (skylt finns). Plötsligt står man mitt emot Sandviks huvudbyggnad. En egen ångbåtsbrygga skvallrar om att sjövägen förr var viktig för resande till och från Sandvik.

Troligen bebyggdes Sandvik först på 1770-talet. Då nämns gården för första gången i husförhålls- och mantalslängder, men den finns utsatt på kartor från 1600-talets mitt. Den förste kände ägaren, amiralitetsfältskären Lars Kammecker, äger Veddesta gård och därmed också Veddesta skog, där Sandvik ligger. Sandvik tillhörde för övrigt Veddesta ända fram till 1859, men var i regel utarrenderat.

En av dem som hade planer på ett arrende var Johan August Hazelius, far till Artur som senare grundade Skansen och Nordiska museet. Johan August besökte Sandvik hösten 1820. Han arbetade då som informator på Riddersvik och hade tillsammans med författaren Carl Jonas Love Almqvist funderingar över ett liv på landet, helt i tidens romantiska anda. Av dessa tidiga ”grönåvågenplaner” blev det ingenting. Almqvist sökte istället under några år på 1820-talet sin lycka som nybyggare i Värmland, tillsammans med Hazelius yngre bror Gustaf.

Sandvik friköptes från Veddesta 1859 av kaptenen J A Hafström, men detta medförde inte någon stabilitet i gårdens historia. Lika ofta som gården bytt arrendatorer, lika ofta bytte den nu ägare. En av ägarna, som behöll gården i inte mindre än sju år, från 1865 till 1872, var kaptenlöjtnanten August Fries. Fries lät bygga om och till huvudbyggnaden 1866. Då tillkom ett utsiktstorn i två våningar ned mot sjön samt en tillbyggnad innehållande bl a barnkammare, pigkammare och badrum med tillhörande closet – en tidens nymodighet. Dessutom försågs huset med sirliga snickerier i schweizerstil, populärt kallat snickarglädje. Arkitekten hette Ernst Jacobson och blev sedermera en av de mest efterfrågade i Stockholm. August Fries har även lämnat ett annat minne efter sig; en sentida runsten som bär inskriptionen ”August Fries Sandvik” i runor.

Annars är Sandviks mest kände ägare Louis de Geer d ä, Sveriges förste statsminister. Han ägde gården från 1880 till 1891. I sin självbiografi skriver han lyriskt: ”Stället, som var väl byggdt i villastil och hade en areal af 125 tunnland, mest skog och berg, kostade med yttre inventarier 35 000 kronor. Det kan sägas vara typiskt för Stockholms omgifningar, icke saknande någon af dess skönheter ...”. Förtjusningen över Sandvik kom dock av sig, när han fick höra att Stockholms stad köpt Riddersvik, i avsikt att ordna en upplagsplats för ”latrin och orenlighet” och det dröjde flera år innan familjen de Geer blev övertygade om att de inte skulle drabbas av några olägenheter. Anläggningen vid Lövsta kom för övrigt att bli en viktig förutsättning för framväxten av alla handelsträdgårdar och trädgårdsbruk i Hässelby och senare även i Skälby.

Ytterligare en ägare som bör nämnas är friherre P M af Ugglas. Sandvik blev ett omtyckt sommarnöje för familjen af Ugglas från 1905 till 1923. I Järfälla kommuns bildarkiv finns ett flertal fotografier från denna tid, som vittnar om ett till synes lugnt och bekymmersfritt sommarliv med kaffe i bersån, bad i Mälaren, promenader på välkrattade grusgångar och besök av släkt och vänner.

Efter ett par försäljningar hamnar Sandvik 1935 i Viksjö ABs händer. 1976 övergick Sandvik i kommunens ägo. Sedan dess har huvudbyggnaden renoverats i två omgångar, den senaste är dock inte helt klar exteriört. Interiört har bottenvåningen återfått en prägel av sent 1800-tal. Sandvik idag ser dock inte riktigt ut som på de ritningar Ernst Jacobson gjorde 1866. Utsiktstornet och tillbyggnaden är rivna och snickerierna förenklade. Till viss del får rivningarna skyllas på flera generationer av grävlingar, som bosatt sig i husgrunden och med sitt grävande orsakat sättningsskador i huset. Men eftersom stommen är knuttimrad av rejäla stockar, så har det ursprungliga huset klarat sig.

Dagens Sandvik ger ändå en bra bild av ett burget sommarställe invid Mälarens strand. Förutom huvudbyggnaden finns bl a trädgårdsvillan, trädgårdsmästarbostaden, den gamla bagarstugan och ett par ekonomibyggnader kvar. Flera av dem hyrs ut till olika föreningar.

Ingrid Kennerstedt Bornhall
Järfälla Kultur